

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ БІОЕТИКИ: НАУКА, КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА

БІОЕТИКА В ПОЛЬОВІЙ ПРАКТИЦІ СТУДЕНТІВ

Бабін А.Ф., Бачкала К.О.

Миколаївський державний університет ім. В.О. Сухомлинського

Біоетика – це комплекс законів пов’язаних із систематичним аналізом та координацією дій людини в галузі біології, медицини та екології в світі загальноновизнаних моральних цінностей та принципів, спрямованих на захист навколишнього середовища, переважно хребетних тварин. Біоетика виникає в процесі духовного буття суспільства і закріплюється в довільному порядку без певної визначеної процедури, твориться в громадському суспільстві та підтримується силою суспільного впливу. Розвиток цивілізації призводить до появи нових напрямків наукових досліджень і виробництв, які мають важливе соціальне значення, що потребує їх правового і морального регулювання. Але недоторканою при цьому має бути висока норма біоетики – принцип найбільшої безпеки людини і всього живого на Землі.

Людина втягує природу в сферу своєї діяльності (соціалізація природи), тому історія людства постійно відтворює і дозволяє протиріччя між підходами Гіппократа (насамперед не нашкодь) і Еріха (насамперед принось користь) не тільки в медицині, але й у відносинах людини та природи взагалі [4]. Сучасна епоха соціалізації природи, можливо означає настання етапу гуманізації біології, використання в біології підходів суспільно-гуманітарних наук. Використання наукового і гуманітарного розуму в можливості передбачення наслідків технічного прогресу означає окультурення цивілізації і водночас занепад антропоцентризму. Людство вже досягло того розвитку екологічної свідомості, коли на перше місце висувається не задоволення прагматичних потреб людини і бездумне використання природних ресурсів, а вищу цінність починає представляти гармонійний розвиток людини і природи та метою цієї взаємодії є максимальне задоволення як потреб людини, так і потреб всього природного угруповання; розвиток природи і людства є взаємосприятливим (основні засади екоцентризму).

В.І. Вернадський писав: „Людство, узятє в цілому стає могутньою геологічною силою. і перед ним і перед його думкою і працею, стає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства, як єдиного цілого” [2]. Мова йде про ноосферу – вищу стадію розвитку біосфери, фактором розвитку якої стала розумна діяльність людства. Техносферний етап еволюції ноосфери став небезпечним для біосфери й у найближчі 25 років зміни біосфери, викликані техносферою, можуть стати

незворотними. Саме тому екологічна освіта і виховання є основою для екологізації свідомості суспільства, за допомогою яких можна подолати екологічну кризу [3].

Як приклад виконання головних постулатів екоцентризму, а саме взаємодії людини зі світом природи, використати досвід проведення зоологічних досліджень під час проходження польової практики з зоології безхребетних та хребетних тварин. Знання біологічних особливостей тварин, їх життєвих циклів та особливостей взаємовідносин з довкіллям дозволяє збір матеріалу без нанесення шкоди їх кількості та без втручання в процес репродукції. Можна, наприклад, для вивчення внутрішньої і зовнішньої морфології комах, використовувати ті види, які офіційно визнані як шкідливі і які необхідно знищувати. До таких комах належить колорадський жук, білан капустяний, капустянка та інші. Крім того, тематичні спостереження можна проводити, збираючи комах, які загинули. Численна кількість комах гине під час таких природних явищ, як дощ, сильний вітер; крім того, масова загибель комах спостерігається під час зрошення сільськогосподарських культур. Таких комах вилучають із води, підсушують та монтують за допомогою ентомологічних шпильок за загальноприйнятими правилами. Знаючи деякі поведінкові особливості комах, наприклад рух до джерела світла, можна зібрати велику кількість комах, які загинули після торкання до таких джерел. Велика кількість комах гине в осінній період. Таких комах можна знайти під листям, в різноманітних закутках, куди їх заносить вітер. Аналогічний підхід має існувати і для інших груп тварин з високим філогенетичним статусом. Великі можливості для забезпечення етичних норм взаємовідносин людини і тварини під час їх вивчення відкривають сучасні технічні засоби спостереження і фіксації інформації: відеокамери, магнітофони, фотоапарати, фотомонітори. Тобто спостерігати, а не втручатися. Особливо значною стає біоетика у відношення до хребетних тварин, які відчувають біль. Щорічно більше 1 млн. лабораторних тварин гине для науки, а також на лабораторних заняттях, для виробництва чучел.

Усвідомлення своїх правомірних дій до живої природи має стати нормою для кожного біолога, тому що кожна жива істота має права на визначений об'єм благ та умов життя. А. Швейцер писав про благоговіння перед життям [5]. Тому в загальних рисах права тварин або рослин можна визначити як блага, без яких вони не можуть існувати як самостійні живі істоти. Слід усвідомлювати, що все живе уже несе в собі право на життя, а визнання права на життя є одночасно визнанням нашого обов'язку поважати це право. До того ж тварини не потребують визнання свого права – цього потребуємо ми [1].

Таким чином, для проведення польової практики необхідно дотримуватися правил та норм біоетики та охорони природи. З урахуванням того, що тварини теж потерпають від болю, що багато тварин (і рослин) занесено в Червону книгу, і їх зникнення втратить ще один варіант генотипу на планеті.

Література

1. Борейко В.Е. Прорыв в экологическую этику. – К., 2001.
2. Войткевич Д.С., Вронский О.А. Основы учения о биосфере. – М., 1996.
3. Данилов-Данильян В.И., Лосев К.С. Экологический вызов и устойчивое развитие: Учебное пособие. – М.: Прогресс, 2000.
4. Цебржинский О.И. Избранные лекции по антропологии. – Полтава: АСМІ, 2003.
5. Швейцер А. Культура и этика. – М., 1973.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ БІОЕТИКИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Берегова А.

Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Етичні роздуми на тему цінності, якою є життя людини, від самого початку супроводжували християнство. Тематичний обсяг цієї проблематики значною мірою збільшився завдяки швидкому прогресові біомедичних наук, який ознаменував собою другу половину ХХ століття. Розшифрування геномів людини, генна терапія, клонування тварин, можливість клонування людини, штучна зміна статі, екстракорпоральне запліднення, лікування з використанням ембріональної тканини, евтаназія, трансплантація органів, застосування трансгенетично модифікованих рослин для харчових цілей – це неповний перелік нових проблем, які потребують усвідомлення з біоетичних християнських позицій. Їх розвиток супроводжується виникненням у кінці 70-х років минулого століття нової галузі етики – біоетики.

Уперше цей термін увів у 1971 р. американський онколог Ван Ренселлер Поттер з метою виокремлення вчення про моральність людської поведінки з позиції біологічно-медичної галузі та інших соціально-орієнтованих наук про життя.

Біоетика відповідає на питання: які дії щодо живого з моральної точки зору є припустимими, а які ні. Інтегрує значні досягнення науки та медицини з духовністю і стає ознакою цивілізованості [1,2]. Вона покликана гуманізувати застосування науки і технологій з людською гідністю і унікальністю, запобігати помилкам і технологічним зловживанням. Біоетика – це гуманізм по відношенню до всієї біосфери і людини – як одного з її репрезентантів [3].

Якщо проаналізувати погляди на біоетику, то можна представити 3 підходи до її розуміння:

1 – під біоетикою розуміють вроджену схильність людини розглянути певний спосіб дій і поведінки як справедливий або не справедливий;

2 – включення у сферу етичного відношення також і ставлення людини до природи, до живого. Біоетика – це визначення міри, меж і заборон